

N:o 11.

Ank. till Riksd. Kansli den 5 April 1875, kl. 2 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om ändring af gällande stadganden i fråga om skyldighet att bygga och underhålla allmänna vägar och broar.

Uti särskilda i ämnet inom Kamrarne väckta motioner, öfver hvilka det enligt erhållna remisser åligger Lag-Utskottet att sig yttra, har blifvit föreslaget:

inom Första Kammaren:

1:o) af Herr *N. S. von Koch* (motion N:o 37), att »Riksdagen ville för sin del besluta

att, med ändring af hvad nu stadgadt är angående byggnad och underhåll af allmänna vägar, bestämmes,

a) att alla lands-, härads-, och å hel socken indelade sockenvägar, jemte dem som leda till »hamn, lastplats, varunederlagsplats» eller »emellan segelleder, båtleder och flottleder» eller eljest »pröfvas vara för varutransporten af allmän nytta och nödvändighet», skola från och med 1877 års början indelas till byggnad och underhåll å den stad, socken eller annat, i brist af åsämjande, af Kongl. Maj:t bestämdt mindre distrikt, inom hvars område de äro belägna;

b) att alla både sommar- och vintervägar å landet, med undantag af enskilda utfartsvägar för by eller annan lägenhet, framgent skola anläggas och underhållas af dem, som, när denna författning träder i verkställighet, hafva allmänna väghållningsskyldigheten inom socknen eller distriktet sig ålagd;

c) att dessa väghållningsskyldige ega sig emellan, på sätt de ön-

ska, fördela vägunderhållet, derest de alla derom äro ense, men att i annat fall fördelningsgrunden bör vara det jordbruksfastighet, för år 1872, åsatta och fastställda taxeringsvärde, minskadt till jemnt hundratal af riksdaler, i stället för hemmantalet;

d) att egare af bruk, fabrik, såg, qvarn eller annan fast egendom inom socknen eller distriktet, som icke äro väghållningsskyldige, böra, i förhållande till slitning å vägarna genom deras, eller för deras körslor förhyrda, åkdon erlagga den årliga ersättning till de väghållningsskyldige, hvarom de med dessa kunna öfverenskomma, eller som, i annat fall, bestämmas af nämnd, bestående af en utaf ortens ordinarie domare och två af hvardera parten utsedde personer;

e) att för de distrikter, hvilkas väghållning, vare sig genom dyrbara broar, närbelägna bruk eller fabriker, eller jernvägsstationer, eller af andra orsaker befinnas, jemförelsevis med andras i samma län, särdeles betungade, må, i vanlig ordning, beviljas rätt att upptaga bro- eller vägpenningar för for- eller åkdon, tillhörande utom distriktet boende person, när åkdonet icke begagnas af resande eller skjutsande, eller af tjänsteman, som färdas inom sitt tjänstgöringsdistrikt»;

inom Andra Kammaren:

2:o) af Herrar *C. I. Bengtsson, Carl Magni* och *Jöns Pehrsson* (motion N:o 84), att »Lag-Utskottet ville uppsätta och för Riksdagen framlägga förslag till lag i ämnet hufvudsakligen efter följande grunder:

att byggnads- och underhållningsskyldigheten af allmänna vägar och broar, sommar- och vintertiden, utgöres af kommunen, på sätt om kommunalutskylder stadgadt är, dock så att löntagare och pensions-tagare för sin kontanta inkomst samt näringsidkare varda derifrån befriade;

och att fördelning sker häradsvis, med rätt för häradena att inom sig vidtaga fördelning af vägunderhållet sockenvis»;

3:o) af Herr *Jöns Andersson* uti motion N:o 53, hvori Herr *Nils Nilsson* i Espinge instämt, att Riksdagen ville

antingen bestämma:

a) »att underhållet af lands- och häradsvägar äfvensom större broar på landet inom vissa områden, och såsom nu häradsvis, bekostas af alla inom området boende, efter samma grunder, som gälla för uttagandet af kommunalutskylder;

b) att flera områden eller härad ega förena sig om gemensam väg- och bronderhållningsskyldighet;

c) och att de väg- och brohållningsskyldige inom området ega för viss tid förena sig om sättet för fullgörande af samma skyldighet;

eller hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla om utarbetande och framläggande af förslag till författning i ämnet på hufvudsakligen ofvanstående grunder»;

4:o) af Herr *Johan Jönsson* (motion N:o 102), »att Riksdagen ville i underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes med det snaraste låta utarbета och för Riksdagen framlägga ett fullständigt förslag till de förändringar i fråga om byggnads- och underhållsskyldigheten, vinter och sommar, af allmänna broar samt lands- och häradsvägar i allmänhet, hvartill omständigheterna må finnas för-
anleda»;

5:o) af Herr *Per Nilsson* från Örebro län uti motion N:o 30, hvori Herrar *Eric Olsson, Carl Johansson, A. W. Uhr, Jonas Jansson, August Börjeson* och *P. Hübinette* instämt, »att Riksdagen måtte uti underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta utreda och för Riksdagen framlägga ett fullständigt förslag till en rättvisare fördelning af vägunderhållningsskyldigheten»;

6:o) af Herr *Johannes Andersson* från Jönköpings län (motion N:o 49), »att Riksdagen måtte besluta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran att Kongl. Maj:t täcktes, med upphäfvande af nu gällande lag om allmänna lands- och häradsvägar, förordna, att dessa vägar skola, så väl vinter- som sommartid, byggas och underhållas af alla medlemmar i kommunen, som enligt kommunalförfattningarne äro skyldige att till kommunen erlægga skatt»;

7:o) af Herr *A. Bäckström* uti motion N:o 34, hvaruti Herrar *Hans Andersson, J. N. Biesert, L. J. Fahlander, Joh. Rutberg, O. Östling* och *Pehr Nilsson* från Norrbottens län instämt, »att Riksdagen ville uti underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, snarast möjligt, låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till ny lag för vägbyggnads- och underhållsbesväret, stödd på att hvarje kommun med egen kommunalstyrelse utgör ett väghållningsdistrikt och byggd på att väghållningsbesväret på lämpliga grunder fördelas mellan jordbruk efter dess värden och andra näringar eller inkomster samt att der kronoallmänning eller privilegierad stockfångstskog eller mark faller inom kommunområdet, sådan egendom ock må i väghållningsbesväret deltaga efter grunder, som kunna finnas lämpliga och rättvisa»; och

8:o) af Herr C. E. Hjelm (motion N:o 133) »att Riksdagen måtte i underdånig hemställan anhålla, att Kongl. Maj:t, med upphäfvande af Kongl. Förordningen af den 13 September 1790 angående allmänna vägars underhåll vintertiden, täcktes utfärda en ny förordning för samma ändamål, som lemnar de plogskyldige frihet att, på kommunalstämma eller annorledes, sjelfve besluta om huru de allmänna vägarna skola hållas i fargildt stånd, då snöfall inträffar».

I våra äldsta lagar och, från dem hemtadt, i Landslagen finnes stadgadt, att »alla ägha broa byggia och vägha rydhia». Det dervid fogade tillägg »sva then minna ägher i by som then mera ägher, hvar efter ägho sinne» hade sin upprinnelse derur, att blott odalmännen eller de bofaste männen hade förbindelse i afseende på samhällsinrättningarnes upprätthållande, men icke så kallade löska män och leghu-drängiar, såsom alla andra, i motsats mot de bofasta, kallades. Ännu 1734 vid vår nu gällande lags stiftande, då, enligt den tidens stats-ekonomiska grundsatser, förädlingsnäringarne höllos bundna vid städerna, utgjordes landskommunernas befolkning endast af landtbrukare, deras tjenstehjon, inhysesmän och backstugusittare, af hvilka sistnämnda tre slags kommunmedlemmar några skyldigheter ej kunde utkrävas. Till följd deraf bibehölls ock i 25 kap. 8 § Byggningsbalken det stadgande, att alla, som å landet egde eller brukade hemman, skulle vägar rödja och broar bygga, och allmänneligheten af detta stadgande uttrycktes genom föreskriften derom, att icke ens Konungens gårdar skulle vara derifrån fria. I Stadslagen deremot finnes, i afseende på gatu- och väghållningsskyldigheten, ingen inskränkning till någon viss samhällsklass; och i öfverensstämmelse härmed förordnades genom 1734 års lag i fråga härom allenast, att städerna skulle rödja och hålla väg så långt, som deras egor räckte.

Då dessa stadganden sålunda härleda sig från en tid, då landsbygdens skattdragande befolkning nästan uteslutande bestod af jordbrukare, hvilka i följd häraf äfven uteslutande ansågos böra till kommunala onera bidraga, samt, hvad angår städerna, hvarest likartade förhållanden icke förefunnos, lagen i afseende på väghållningsskyldighetens bestridande icke innefattar någon inskränkning till vissa personer eller klasser, synes otvetydigt, att 1734 års lagstiftare med stadgandet i 25 kap. 8 § Byggningsbalken åsyftat att göra väghållningsskyldigheten till en *kommunens, häradets eller stadens, gemensamma angelägenhet*; och den emot en sådan syftning stridande form, som berörda lagbud, i hvad det angår landet, vid ett ytligt betraktande synes hafva erhållit,

har uti de ofvannämnda tidsomständigheter, hvarunder det tillkommit, sin förklaringsgrund och sitt försvar.

Ur bestående förhållanden utvecklade sig sålunda det för landsbygden gällande stadgande, hvarur man härledt väghållningsbesvärets utgörande efter det jorden åsatta mantal, nästan den enda beräkningsgrund för skattebördors fördelning man fordom kände. Men detta stadgande, som vid den tid, då det gafs, afsåg att uttrycka allenast en *personlig förbindelse* för jordbrukaren att *såsom kommunmedlem* efter då vanlig skattegrund utgöra en tjänstbarhet, har, på en senare tid och under väsendtligen olika förhållanden, blifvit tolkad och tillämpadt såsom innefattande en *skattebörd*, som man lagt uteslutande på all i mantal satt jordegendom.

Vid fortgående industriell utveckling, och sedan näringarne blifvit genom en förändrad lagstiftning frigifne från medeltidens tvång, uppstod, vid sidan af jordbrukaren, på landet en ganska talrik befolkning af bruksidkare, fabrikanter, handverkare och handlande, bland hvilka mången, för bedrivande af sin rörelse och för afsättning af sina produkter, hade lika stort behof af allmänna vägarne som jordbrukaren; och samtidigt härmed uppkom, i samma mån jordstyckningen inom vårt land blef mera allmän, en i många afseenden med den mindre hemmansegaren likställd klass af befolkning, hvilken, såsom innehafvare af själfständig jordegendom, som icke blifvit i mantal satt, egnade sig hufvudsakligen åt jordbruksnäringen. Men under allt detta, och oafsedt af sålunda förändrade tidsomständigheter ett förtydligande eller en ändring af lagen bort till åstadkommande af mera tidsenliga grunder för väghållningsbesvärets utgörande föranledas, blef dock lagens stadgande i detta hänseende oförändradt och ledde, då det naturligtvis efter ordalydelsen tolkades, till den följd, att hela nämnda besvär fick fortfarande hvila på den i mantal satta jorden.

Då härtill kom, *dels* att med större materiel och industriell förkofran samfärdseln hos oss, liksom i alla andra civiliserade samhällen, blef ojemförligt större, än i forna dagar, hvaraf besväret af vägars byggande och underhåll enligt sakens natur betydligt ökades, *dels* ock att genom odlingar och andra förhållanden mantalsvärdet inom olika hemman blef så väsendtligt olika, att hemmantalet, såsom delningsgrund för ifrågasvarande tjänstbarhets utgörande hemmansegarne emellan, visade sig allt mera olämpligt, så föranleddes af berörda omständigheter i förening både att på somliga orter väghållningsbesväret blef för landtbruket oskäligt betungande, och att detta besvär blef emellan dem, som deraf buro bördan, orättvist fördeladt; Och häraf framkallades åter att folkets

ombud från de mest skilda trakter af riket under en längre följd af riksmöten väckte anspråket om ett efter tidsomständigheterna mera lämpadt ordnande af väghållningsskyldigheten, så att denna fråga sedan mer än fyratio år tillbaka oafbrutet, med allenast högst få undantag, stått på representationens dagordning.

I den strid emellan olika intressen, som af berörda anspråk förorsakats, har man emellertid på senare tider i allmänhet erkänt anspråkets rättmätighet, men praktiska svårigheter hafva hittills lagt hinder i vägen för frågans lyckliga lösning.

Såvidt Utskottet känner, föranledde dock frågan icke någon representationens åtgärd förr än vid 1853—1854 årens riksdag, då Rikets Ständer beslöto att i underdånig skrifvelse anhålla, det Kongl. Maj:t täcktes låta undersöka enligt hvilka grunder och på hvad sätt bruk och bergverksanläggningar, skattlagda mjöl- och sågqvarnar samt andra fabriksinrättningar på landet kunde åläggas att till vägarnes byggande och underhållande bidra, samt efter vederbörandes hörande nådig proposition i ämnet till Rikets Ständer aflåta; men Kongl. Maj:t förklarade med anledning häraf, att »denna skrifvelse icke borde till någon åtgärd föranleda, helst grunden för och verkställigheten af väghållningsbesvärets inom kommunerna fördelning på andra skattdragande, än dem hvilka det hittills ålegat, måste — ehvad denna fördelning skedde i det inskränkta omfång, Rikets Ständer föreslagit, eller utsträcktes till de skattskyldige i allmänhet — stå i sammanhang med och i viss mån bero på de till behandling då väckta frågorna om ändring i bevillningsgrunderna och om inrättande af kommunalstyrelser».

Vid de tvänne näst derpå följande riksdagarne förevar frågan ånyo. Hon återkom jemväl vid riksdagen 1865—1866, då Rikets Ständer uti underdånig skrifvelse den 7 April sistnämnda år — med uttalande af den åsigt, att skyldigheten att deltaga i väghållningsbesväret borde utsträckas ej allenast till fastigheter af alla slag, utan äfven till en hvar till deltagande i kommunalutskylder förpligtad person och utgöras efter samma grund som nämnda utskylder, men att dervid likväl borde medgifvas dels vissa undantag med afseende å tjänstemäns löner och pensioner samt några andra med dem jemförliga inkomstitlar, dels vissa modifikationer med afseende å inkomstbevillningen i allmänhet, helst grunden för kommunalutskyldernas utgörande, under den korta tid, som förflutit från kommunallagens antagande, icke kunde anses hafva undergått de jemkningar, till hvilka omständigheterna torde föranleda, och vissa kategorier, genom ett ovillkorligt antagande af denna grund för väghållningsskyldigheten, möjligen skulle blifva allt för hårdt betungade — hos Kongl.

Maj:t anhöllo, att Kongl. Maj:t täcktes i öfverensstämmelse härmed låta utarbета och, så snart ske kunde, till Riksdagen framlägga nådig proposition i ämnet.

Med anledning häraf, och sedan Kongl. Kammarkollegium afgifvit infordradt underdånigt utlåtande i frågan, aflät Kongl. Maj:t till 1868 års Riksdag nådig proposition, hvaruti förklaras, att, hvad anginge frågan huruvida vägröjnings- och brobyggnadsskyldigheten inom kommunerna å landet borde utsträckas till alla skattskyldige, vare sig, på sätt Rikets Ständer förutsatt, med eller ock utan iakttagande af undantag för tjänstemäns löner och pensioner samt andra dermed jemförliga inkomstitlar, Kongl. Maj:t ansåge, att, derest ifrågavarande besvär må kunna öfverflyttas på samhällsklasser, hvilka förut varit derifrån befriade, sådant likväl icke skäligen kunde i sin helhet på en gång bringas till utförande; att, om en så genomgripande förändring, som dessa besvär fördelning på alla skattskyldige, skulle kunna komma till stånd utan att väcka billig klagan, den måste endast småningom genomföras och en dylik fördelning företrädesvis ske i sådana fall, der en allmän delaktighet kunde med mindre praktiska svårigheter åstadkommas; att härtill lämpade sig företrädesvis det åliggande, som af de väghållnings-skyldige redan nu bestredes genom kontanta tillskott, nemligen vägar-nas hållande i fargildt stånd vintertiden vid snöfall; att det icke borde lemnas utan uppmärksamhet, att måhända den största ojemnheten vid väghållnings- och brobyggnadsbesvärets fördelning, likasom i fördelningen af kostnaderna för vinterväghållningen, der ploglag vore inrättade, icke låge så mycket deri, att besvär och kostnader drabbade jordbruket allena, som fast hellre — åtminstone inom flera orter — deruti, att desamma vore på jorden ytterst ojemnt fördelade, enär fördelningsgrunden varit och ännu vore hemmanens mantal, oberoende af deras högre eller lägre värde; att en öfverflyttning på andra samhällsklasser af större eller mindre del af detta besvär derföre icke borde ega rum, utan att samtidigt dermed jemväl ändrades den fördelningsgrund emellan hemmanen, som hittills varit gällande; att det möjligen kunde ifrågasättas, huruvida den frihet från deltagande i kostnaden för vinterväghållningen, som i följd af frihet från deltagande i väg- och brohållningsbesväret, på grund af särskilda Kongl. resolutioner, hitintills varit bruk, qvarnar, skattlagda utjordar och lotshemman beviljad, likasom den frihet, som i detta hänseende tillkomme säterierna i Skåne, Halland, Blekinge och Bohuslän, borde fortfarande gälla, äfven om en förändring i ifrågasatta syftningen komme till stånd, men att, då berörda frihet måste anses meddelad endast med afseende å de förhållanden, som egde

rum, då desamma beviljades, eller att väg- och brohållningen var ett jorden uteslutande åliggande besvär, så torde deraf följa, att tillämpningen af denna frihet förfölle för den del af ifrågavarande besvär, som genom statsmakternas beslut, efter en helt och hållet ny grund, gjordes gemensamt för alla skattskyldige; att rättvisa och billighet dock fordrade, att vid en sådan öfverflyttning jorden fortfarande droge samma andel, som i kommunalförfattningarne vore i afseende å fyrktalsberäkningen iakttaget; men att det syntes icke böra ifrågakomma att befria vissa slag af inkomst från all delaktighet härutinnan; och fann Kongl. Maj:t, på grund häraf, skäligt »föreslå Riksdagen att, med ändring af föreskriften i Kongl. förordningen den 13 September 1790, § 5, må stadgas att, när i öfverensstämmelse med nämnda författning till vägarne hållande i fargildt stånd under vintertiden vid snöfall s. k. ploglag äro eller blifva inrättade, den för alla ploglagen uti socknen eller häradet belöpande ersättning sammanslås och inom socknen eller häradet fördelas efter den allmänna grund, som gäller för uttagande af kommunalutskylder på landet».

Uti det utlåtande, som häröfver afgafs af 1868 års Lag-Utskott, hemställdes på anförda skäl, att Riksdagen, med förklarande att den funnit sig förhindrad att lemna bifall till berörda nådiga förslag, måtte hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta tillvägabrinda den utredning, som, enligt hvad i utlåtandet blifvit anmärkt, erfordrades för bedömande af den föreslagna förändringens verkningar inom de särskilda orterna, samt derefter till Riksdagen göra den förnyade framställning i ämnet, hvartill omständigheterna föranledde.

I öfverensstämmelse med denna hemställan beslöt Första Kammaren för sin del, att underdånig framställning i oförmälda syftning skulle till Kongl. Maj:t aflåtas, hvaremot Andra Kammaren, med afslag å Utskottets utlåtande, biföll Kongl. Maj:ts nådiga proposition; och som någon sammanjemkning af Kamrarnes skiljaktiga beslut ej kunde åvägabringas, var således den nådiga propositionen å Riksdagens sida afslagen.

Genom enskilda motioner blef frågan i hela dess omfattning å nyo bragt å bane vid 1869 års riksdag, som, under antagande att frågan om väghållningsskyldigheten i allmänhet skulle, i anledning af Rikets Ständers åberopade skrifvelse den 7 April 1866, komma under vidare öfvervägande och behandling inför Kongl. Maj:t, af sådan orsak förklarade, att de härutinnan gjorda framställningar ej kunde till någon åtgärd å Riksdagens sida föranleda; men deremot, beträffande vinterväghållningen, aflät till Kongl. Maj:t underdånig skrifvelse med anhållan,

att Kongl. Maj:t täcktes låta tillvägabringa den utredning, som erfordrades för bedömande af den föreslagna förändringens verkningar inom de särskilda orterna, samt derefter till Riksdagen göra den förnyade framställning i ämnet, hvartill omständigheterna kunde föranleda.

Förnyade motioner i ämnet gjordes vid 1870 års riksdag, som dock, enligt hemställan af då varande Lag-Utskott, lemnade dessa motioner utan afseende, emedan frågan i hela dess vidd ansågs vara beroende på åtgärd af Kongl. Maj:t.

Frågan förevar jemväl vid de tre sistförflutna riksdagarne, då Lag-Utskottet uti afgifna utlåtanden hemställde, att Riksdagen måtte aflåta underdånig skrifvelse, med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes, så snart ske kunde, låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till de förändringar i fråga om väghållningsbesväret i allmänhet, hvartill omständigheterna föranledde; men dessa utlåtanden, som af Andra Kam-maren godkändes, blefvo deremot af Första Kam-maren ogillade.

Enär, på sätt ofvan blifvit anfördt, Utskottet anser, att väghållningsbesväret icke ursprungligen varit afsedt att blifva ett real-onus, som endast skulle vidlåta all i mantal satt jord, utan fast heldre haft karakteren af ett kommunal-onus, som skulle vara för alla skattdragande kommunmedlemmar gemensamt; enär det i ämnet gällande lagbud, som, då det för nära ett och ett halft sekel sedan stiftades, äfven ur berörda synpunkt, tillfredsställde alla billiga fordringar, dock numera, i följd af de förändrade omständigheter, hvilka sedan dess uppstått, i tillämpningen kommit att leda derhän, att hela bördan af väghållningen drabbat en enda samhällsklass, nemligen egarne af den i mantal satta jorden, under det å andra sidan många andra samhällsmedlemmar, som af vägarne hemta nytta, blifvit från deras byggande och underhåll helt och hållet fria; och enär vid sådant förhållande lagen synes icke kunna utan verkligt förfång för nämnda samhällsklass fortfarande i oförändradt skick bibehållas, anser Utskottet, att en lagförändring, i syfte att genom väghållningsbesvärets lyftande från jordbruket i lagstiftningen återinföra den gamla grundsatsen om detta besvärs allmänlighet, skulle, långt ifrån att, såsom man föreburit, innefatta en otillbörlig eftergift till förmån för denna samhällsklass, deremot blott innebära ett tillbörligt afseende å densammas rättmätiga anspråk.

Då Utskottet sålunda anser, att en lagförändring, hvarigenom väghållningsskyldigheten komme att mera tidsenligt fördelas, är af omständigheterna påkallad, har Utskottet att afgifva yttrande om de grunder, hvarpå en sådan lagförändring, efter Utskottets mening, bör åvägbringas.

Vid de föregående tillfällen, då frågan härom varit under behandling, har den åsigt blifvit uttalad, att den, som hade behofvet och njöte fördelarne af en inrättning, jemväl borde vidkännas den kostnad och tunga, som dermed vore förenad. Man har ur sådan synpunkt såsom mest rättsenligt ifrågasatt, att vägarne underhåll skulle bekostas genom bidrag af de vägfarande eller s. k. *vägpenningar*. Då uti ett så glest befolkadt land som Sverige, hvarest, jemförelsevis med andra länder, der vägarne på sådant sätt vidmakthölles, trafiken kunde anses obetydlig, har man ansett, att denna utväg icke kunde tillgripas, utan att afgifterna för de trafikerande uppginge till så stora belopp, att de blefve för kommunikationerna hinderliga, helst mängden af erforderliga vägbommar och dervid anställd betjening skulle uppsluka en stor del af dessa bidrag. Enär emellertid, om äfven desse praktiska svårigheter kunde förbises, i vår tid torde utan bevis vara allmänt erkänt, att underlättandet af en Orts kommunikationer är för dess intellektuella och materiella utveckling en så mäktig häfstång, att icke allenast de, som sjelfve begagna sig af en kommunikationsled, utan äfven alla andra samhällsmedlemmar, åtminstone medelbart, deraf hemta väsendtlig fördel, så synes förslaget om vägarne underhållande genom vägpenningar icke ens ur theoretisk synpunkt vara så rättsenligt, som man antagit.

Från denna kommunikationernas karakter af allmänligt gagn har man åter velat härleda skyldighet för *staten* att om byggandet och underhållet af allmänna vägarne besörja; men man har häremot invändt hufvudsakligen, att, då vid väghållningsbesvärets ordnande på sådan grund arbetet dermed svårigen skulle kunna utföras på annat sätt, än medelst dess öfverlåtande genom entreprenad åt enskilde, landets stora areal och dess i förhållande dertill ringa folkmängd otvifvelaktigt skulle hindra den konkurrens, som, i fall ej fritt fält skall lemnas åt vinningslystnaden, vid entreprenadauktionen måste tagas i anspråk; samt att till följd häraf *staten* genom väghållningsbestyrets öfvertagande skulle drabbas af så dryga kostnader, att det vore sannolikt, att jordbrukaren, äfven om han finge flere, nu icke väghållningsskyldige, att jemte sig lemna bidrag, likväl skulle i form af skattebidrag få vidkännas så stor del af berörda kostnader, att till hans förmån skulle genom en sådan förändring föga eller intet vinnas. Men om äfven dessa rent ekonomiska bevekelsegrunder, som föranledt detta förslags förkastande, icke, för frågans bedömande ur rättslig synpunkt, må tillmätas synnerlig vigt, så finnas dock, efter Utskottets mening, andra skäl, som kraftigare tala mot den sålunda föreslagna anordningen. Då icke ens blifvit

ifrågasatt, att gatu- och väghållningen i städerna skulle af staten besörjas, komme nemligen att af förslaget genomförande blifva en följd, att städernas innevånare finge till byggaudet och underhållet af vägarne på landet bidraga, utan att någon motsvarande fördel, i afseende på städernes likartade angelägenheter, skulle dem beredas. Härtill kommer än vidare, att enär, om äfven vägar äro i viss mån till allmän nytta, likväl härads- och socknevägar nästan uteslutande och allmänna landsvägar företrädesvis äro af gagn för den ort, som de beröra, väghållningen följaktligen jemväl förnämligast har naturen af ortintresse.

Af denna väghållningens natur följer åter uppenbart, att byggaudet och underhållet af vägarne, såsom en kommunens angelägenhet, äfven bör af kommunen bekostas; och, då Utskottet sålunda anser den ifrågasatta lagförändringen böra hvila på denna för vår lagstiftning urgamla grund, har Utskottet, vid frågans bedömande enligt sådan uppfattning, att i främsta rummet undersöka, huruvida väghållningen bör åläggas den större kommunen — länet eller landstingsområdet, eller den mindre — häradet eller socknen.

I fråga härom kan å ena sidan framhållas, att, enär vid stigande industriel utveckling och öppnande af nya kommunikationsleder rörelsen i allmänhet tager nya riktningar, så att en tillförene föga befaren och således lätt underhållen väg blir mycket trafikerad och följaktligen svårare att vidmakthålla, skulle, med afseende på de ständiga vexlingar, väghållningsbesväret sålunda är underkastadt, vara för dess rättvisa fördelning förnämligare ju större den kommun vore, som finge väghållningen sig tillförbunden. Men å andra sidan torde, efter Utskottets åsigt, med öfvervägande giltighet böra anmärkas, *dels* att mot väghållningsbesvärets öfverflyttande på den större kommunen tala hufvudsakligen samma skäl, som mot dess öfvertagande af staten blifvit här ofvan anförda; *dels* ock att, då i de flesta fall icke hela den större kommunens utan endast smärre orters intressen af vägfrågor beröras, kunde befaras, att behofvet af nya vägars anläggande och de gamlas hållande i godt stånd tilläfventyrs icke blefve af den större kommunen behörigen tillgodosedt.

Då Utskottet sålunda anser väghållningen icke lämpligen kunna på den större kommunen öfverflyttas, utan böra förnämligast med afseende derpå, att den företrädesvis tillgodoser ett mera lokalt intresse, af de mindre kommunerna besörjas, har Utskottet, vid valet emellan dessa, ansett, att, som väghållningsbesväret utan tvifvel torde kunna jemnare och således äfven rättvisare fördelas härads- än socknevis, *häradet* jemväl bör, få nämnda besvär sig ålagdt.

I afseende derefter på skyldigheten att till vägunderhållet bidraga, så skulle af dess egenskap utaf kommunal-angelägenhet följa, att, enligt den för kommunala utskylder i allmänhet gällande grund, alla skattdragande kommunmedlemmar borde efter förmåga dertill bidraga, så att hvar och en efter åsatt fyrktal skulle i kostnaden därför deltaga; men som en så genomgripande förändring, som ifrågavarande besvärns lika fördelning på alla skattskyldige, icke för närvarande torde kunna, utan att väcka billig klagan, på en gång genomföras, har Utskottet ansett, att, med fyrktalet såsom skattegrund, deltagandet i utgifterna för vägunderhållet borde bestämmas och jemkas efter den större eller mindre nytta, de skattskyldige må anses, med hänsyn till de olika beskattningsföremålen, af de allmänna vägarne hemta; och utgående härifrån har Utskottet, med ledning af gällande bevillningsstadga, trots sig böra såsom sin åsigt uttala, att kostnaden för väghållningen måtte bestämmas att utgå, för fastighet efter hela åsatta fyrktalet, för inkomst af rörelse, näring eller yrke, allenast efter någon del deraf och för öfrige beskattningsföremål efter någon än mindre del af fyrktalet; hvarjemte och då för kronopark eller annan dermed likartad statens skogsegendom synes, i likhet med hvad för annan fastighet blifvit föreslaget, böra till väghållningsbestyret lemnas bidrag, Utskottet, med särskilt afseende på förhållandena i rikets norra provinser, anser, att staten bör för dylik egendom uti vägarne underhåll deltaga.

Beträffande slutligen väghållningens verkställighet, hvilken i det allmännas intresse fortfarande torde böra underkastas vederbörande kronobetjenings kontroll, finner sig Utskottet icke kunna tillstyrka, att, på sätt blifvit ifrågasatt, hemmansegarne skulle på grund af lagens bud framgent derom besörja. Någon giltig anledning att till hemmansegarne förmån sålunda stadga ett monopol för dem, att få in natura utgöra sitt bidrag uti i fråga varande hänseende synes desto mindre förefinnas, som det nuvarande väghållningssättet, hvilket derigenom skulle komma att ovilkorligen bibehållas, är behäftadt med den väsentliga olägenhet, att, då vägarbetet oftast icke i vidsträcktare omfattning företages på en gång, utan på smärre sträckor och med begagnande af olikartade, understundom otjenliga väglagningsämnen försiggår på olika tider, vägunderhållet i följd af berörda olämpliga förfaringssätt blir både sämre och i det hela taget dyrare, än som vederbör. Tvärtom borde, efter Utskottets mening, den största möjliga frihet medgifvas häradet att inom sig ordna i fråga varande angelägenhet och i afseende derpå allenast föreskrivas, att häradet skulle ega inför häradsrätt välja fullmäktige, som hade att på lämpligaste sätt efter hvarje orts olika förhållanden auordna väg-

hållningsbestyret. I följd häraf skulle, såsom Utskottet föreställer sig, på de flesta orter vägarbetet genom entreprenad upplåtas till utförande af den minstbjudande och i sjelfva verket oftast komma att af den jordbrukande befolkningen verkställas. Kommunen, som blefve för väghållningens fullgörande ansvarig, skulle dock, manad af eget intresse, dervid otvifvelaktigt komma att tillse både att entreprenadsumman icke blefve oskäligt hög och att vägarbetet på ett tillfredsställande sätt fullgjordes; och, om äfven väghållningen genom en sådan anordning blefve till en början något mera betungande, än nu, skulle den dock, framdeles och i samma mån vägarne genom en mera planmässig behandling komme i bättre skick, blifva förenad med måhända långt mindre kostnader, än för närvarande.

Det är bekant, att Kongl. Maj:t infordrat länsstyrelsernas och landstingens yttrande i fråga om förändrad lagstiftning angående skyldigheten att bygga och underhålla större broar och färjor, i syftning att utsträcka detta besvär till alla dem, som erlægga kommunalutskylder, och att, för åstadkommande af en jemnare och billigare fördelning af kostnaden, antaga landstingsområdet i stället för häradet till gemensamhet. Och beträffande Riksdagens ofvan berörda, den 11 Maj 1869, aflåtna underdåniga skrifvelse om ändring i gällande föreskrifter rörande skyldigheten att hålla allmänna vägar i fargildt stånd vintertiden, inhemtas af Justitie-ombudsmannens till innevarande Riksdag afgifna berättelse, att detta ärende, när berättelsen afgafs, ännu icke till slutlig behandling förevarit.

Då häraf vill synas, såsom om Kongl. Maj:t tills vidare lemnat å sido frågan om väghållningsskyldigheten i allmänhet, hvartill också någon anledning skulle kunna förefinnas i den omständighet, att den vid 1869 års riksdag aflåtna underdåniga skrifvelse endast afsåg vinterväghållningen, har Utskottet, som är af den mening att frågan i sin helhet bör så snart ske kan bringas till sin lösning, men i saknad af erforderliga statistiska uppgifter varit urständsatt utarbete ett lagförslag i ämnet, ansett sig, på grund af det ofvan anförda och då beträffande stadskommunens medlemmar likställighet uti ifrågavarande hänseende redan enligt öfverenskommelse på många ställen torde ega rum, så att någon förändring i lagstiftningen rörande dem synes mindre erforderlig, böra i anledning af föreliggande motioner vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte i underdånig skrifvelse hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, så snart ske kan, låta, i öfverensstämmelse med ofvan angifna

grunder, utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till förändrad lagstiftning i fråga om väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Stockholm den 2 April 1875.

På Utskottets vägnar:

ERIC SPARRE.

Reservationer:

af Herr Grefve *Mörner*: »Medgifvande att ändring i nu gällande bestämmelser angående vägarnes underhåll kan vara rättvisligen påkallad, i så måtto, att deltagande i nämnda skyldighet torde böra utsträckas till bruk, qvarnar, fabriker och personer, som å landet idka handel eller annan industri, hvaraf ett större begagnande af vägarne föranledes, finner jag mig dock icke kunna biträda Utskottets åsigt derom att vägunderhållet bör blifva ett kommunalt onus, att, hufvudsakligen efter samma grund som kommunalutskylder, utgöras. Genom en förändring i sådan riktning befarar jag att det nu varande, möjligen icke vidare fullt lämpliga förhållandet blifver ändradt genom införande af ett stadgande, medförande en positiv orättvisa. Jag får således vördsam samt hemställa, att Riksdagen behagade besluta,

att till Kongl. Maj:t aflåta underdånig skrifvelse med anhållan, att Kongl. Maj:t täcktes låta utreda, i hvad mån och på hvad sätt deltagande i vägunderhållet må kunna åläggas bruk, fabriker, qvarnar eller annan fast egendom, som hitintills varit från vägbyggnadsskyldighet befriade, jemte å landet bosatte handlande, och derom sedermera till Riksdagen aflåta nådigt förslag.»

af Herr Grefve *von Platen*: »Då förhållandena inom olika delar af landet äro så väsendtligen skiljaktiga, att det af Utskottet framställda förslag till vägunderhållnings- och brobyggnads-skyldighetens ordnande, äfven om det, inom vissa orter, utan någon särdeles tunga kan genomföras, dock, å andra, kommer att tillskynda de härtill förpligtade dryga och kännbara kostnader, och det sålunda torde vara vanskligt att afgöra, huruvida de nu föreslagna grunder äro de riktiga, har jag ansett att Utskottet bort inskränka sig till att tillstyrka Riksdagen i underdånighet anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta utreda denna fråga och för nästa riksdag framlägga förslag till densammas lösning på ett tidsenligt och för dem, hvilka till skyldigheternas utgörande nu äro lagligen förbundne eller lämpligen kunna komma att dertill förbindas, så vidt möjligt är tillfredsställande sätt.»

af Herr Grefve *Horn*: »Frågor om nya lagar för vägars underhåll äro bland de ämnen, som under senare tidens riksdagar ständigt framstälts och under kommande tider ständigt skola i mer eller mindre förändrade former åter framkomma.

Medgifvas måste väl, att väghållningen i allmänhet och särdeles å vissa orter är ett tungt onus och jemväl i viss mån ojemnt fördeladt.

I äldre tider funnos ej många vägar, men anledningen dertill var den, att landtmannen då icke hade produkter af nämnvärd myckenhet att afyttra och, om några få sådana kunde afyttras, såldes de på nära håll samt voro ej föremål för export till utlandet. Skogarne voro af intet värde och bergsprodukterna, som i allmänhet förädlades i närheten af vattenkommunikationer, forslades hufvudsakligen denna väg. I den mån landtbruket gått framåt, skogsprisen stigit och landets produkter i allmänhet blifvit föremål för efterfrågan i utlandet, har äfven behovet af beqvämliga kommunikationsförhållanden gjort sig gällande. Det har uteslutande varit fastighetsegarne och de, som idkat bruksnäringen, med hvilken senare i allmänhet landtmannanäring varit förknädd, hvilka påkallat dessa kommunikationers förbättrande. För deras gagn hafva under tidernas lopp allt flera vägar, sedermera kanaler och slutligen äfven jernvägar tillkommit.

Hvad särskildt beträffar förstnämnda vägar, så hafva, då sådana skulle anläggas, fastighetsegare dem påkallat, och desse hafva hittills varit de ende, som öfver sådana anläggningar blifvit hörde och som åtagit sig att vägarne, med eller utan statsanslag, rödja och sedermera underhålla. Så går det till äfven i dag, ty då en Orts befolkning skall höras öfver en tillämnad vägs anläggande, kallas dertill endast fastig-

hetsegarne att inför Häradsrätt eller Konungens Befallningshafvande deröfver meddela yttrande. Om vid sådana sammanträden behof af väganläggningen pröfvas vara för handen, hvilket beror på de hördes uttalade önskningsar, blifver beslut meddeladt, att vägen skall anläggas och till underhåll fördelas.

Som nu visadt är, att vägarne tillkommit för att fylla landtmannens allt mera stigande behof af kommunikationer, har det äfven varit billigt och rättvist, att han fått vidkännas kostnaden derfor, i den mån staten dervid ej med understöd mellankommit, och af samma grund är det äfven billigt och rättvist, att landtmannen skall vägarne underhålla. Dertill kommer, att dessa näringsidkare eller deras förfäder åtkommit sina fastigheter under full vetskap, att detta onus hvilade å den jord, de köpte, samt att jorden förvärfvats till ett pris, som varit lämpadt efter dess belägenhet samt efter utgifterna för dess bebrukande och dess onera. Skulle nu detta onus borttagas från jorden, erhöll denna ett högre värde på bekostnad af dem, som sådant onus nu ej draga. Öfriga beskattningsföremål, som är penningen och arbetet m. m., skulle i mån deraf falla i värde, allt till jordegarens fördel. Om kostnader för vägars anläggande och underhåll skulle läggas på kommunen eller staten, hvad blefve följden? Jo den, att vägarne skulle komma att i vissa större eller mindre bitar på entreprenadauktioner till den minstbjudande för anläggning eller underhåll upplåtas. Under sådana förhållanden kunde endast jordbrukaren blifva entreprenör. Den, som låge närmast det vägstycke, hvilket skulle bortauktioneras, blefve nästan utslutande den, som med fördel kunde inropa vägen. Han bestämde vilkoren. Hände nu, att jordbrukarne på en längre vägsträcka sammanrotade sig för att höja prisen och dela vinsten, så kunde sådant svårigen förekommas; och säkert är, att på många ställen komme så äfven att tillgå; ty de fleste taga en fördel der den med lätthet kan ernås, och det enskilda intresset synes vara fullt ut lika stort hos landtmannen som hos andra medborgare. Om nu så olyckligt skulle hända, att vägunderhållet på omförmälda sätt förändrades, blefve deraf en gifven följd, att jordbrukaren, liksom hittills, äfven framgent komme att i sjelfva verket hålla vägarne, dock med den stora skilnad att, i stället för det han nu ensam bekostar dem, han mot betalning komme att underhålla dem och dertill mot så dryg betalning, att han derigenom kunde göra sig betald för all den delaktighet, han efter beskattningsgrund borde derfor vidkännas, och finge kontant vinst derutöfver. Detta onus blefve då en stor fördel för jordbrukaren, en fördel, som tillgodokom honom i dubbel måtto derigenom att, på samma gång en tunga i

betydlig mån aflyftades från jorden, han deraf blefve i tillfälle göra fördelaktiga affärer, och en fördel, som sålunda hade till följd, att jordens värde i synnerlig mån stege. Hvem skulle sitta emellan derpå? Jo, kapital och arbete.

Om man nu utgår från den synpunkten, att *de* skola hålla vägar, som deraf hufvudsakligen sig betjena, så blifver det, enligt hvad ofvan visats, landtmannen eller jordbrukaren, ty öfrige medborgare, såsom kapitalister, tjänstemän m. fl., begagna vägarne för enskild nytta till en försvinnande liten del emot jordbrukaren, och då de begagna dem, användas merendels landtmannens dragare, för hvilka han har en numera ganska dryg skjutslega. I allt fall, äfven om man skulle godkänna den satsen, att andra än jordbrukarne skola bidra till kommunikationer i allmänhet, så förekommer dervid, att andra än jordbrukarne i ganska hög grad numera dertill bidra. Medel till kanaler, hamnar, jernvägar och äfven till vägars anläggande och omläggning bekostas i synnerlig mån dels af staten, dels af landstingen och dels af kommunerna. I alla deraf föranledda utgifter deltaga alla medborgare efter gifna beskattningsgrunder. Af oförmälda kommunikationer har jordbrukaren, som ofta tillika är skogsegare, största fördelen, ty derigenom får han sina produkter fördelaktigt afyttrade. Detta förhållande, tror jag, fullt ut utjemnar den förmenta stora orättvisan, att andra beskattningsföremål, än jordbruket, icke deltaga i vägunderhållet. Jag vågar till och med påstå, att fastigheterna, om det emellan dem och öfriga beskattningsföremålen skulle i berörda måtto rättvist liqvideras, derpå göra en ganska stor vinst, åtminstone i de orter, der sist nämnda kommunikationsmedel finnas. Det invändes måhända härvid, att köpmannen tager största vinsten; men, äfven om så vore händelsen, så, då landtmannen icke tillika kan vara köpman, må detta väl förunnas honom, helst när han såsom medlare emellan näringsidkaren och konsumenten bidrager till båda dessas fördel och betjenande.

Det har äfven blifvit framhållet såsom en orättvisa, att af andra beskattningsföremål, än jordbruket, icke äfven annan fastighet, bruk och fabriker deltaga i vägunderhållet. Vid ett ytligt betraktande häraf vill det äfven så synas; men emedan i allmänhet dessa bruk och fabriker på landet m. m. äro förenade med jordbruk och de, då andra än egna dragare användas till forsling af deras alster, dertill begagna *mot lega* andra jordbrukares biträde, kan det för visso antagas, att uti denna lega ligger full ersättning för det vägunderhåll, som eljest måhända bort äfven på de förre fördelas. I allt fall att fullkomligt emellan alla, äfven mellan jordbrukarne inbördes, jemnt liqvidera efter hvars och ens

nytta af en väg, står icke i mensklig förmåga. I den ena orten blifver det olika mot den andra och en tids behof är olika mot en annan, allt beroende på den ena ortens och särskilda delars deraf olika utveckling. Men äfven om nu dessa omnämnda beskattningsföremål skulle anses vara pligtiga att deltaga i vägunderhåll, hvilket dock icke är min åsigt, så kunde rimligtvis aldrig dem böra åläggas att få åt sig indelad till underhåll någon viss vägsträcka. Skulle för sådant ändamål vägarne omdelas, komme detta att medföra oändliga kostnader. Ett bruk, masugn, tegelbruk eller annat så löst beskattningsföremål kan nedläggas och försvinna. Då skulle naturligtvis vägunderhållet åter omregleras. Till hvad kostnader, bråk och olägenheter skulle ej sådant leda? Och detta förändrade förhållande skulle ständigt inträda, så snart ett sådant beskattningsföremål uppstode eller nedlades.

Jag har medgifvit, att vägunderhållsskyldigheten i allmänhet är ett tungt onus; och en olidlig tunga vore det för jordbruket, om detta onus skulle fullgöras å tider, då jordbrukaren behöfver egna sin tid och sitt arbete åt sådd och skörd. Då emellertid vägunderhållet kan fullgöras å vår och höst före och efter nämnda tider, mildras denna tunga i betydlig mån. Då har han icke så viktiga bestyr af annan art att utträtta, som icke under vanliga förhållanden kunna anstå tills vägarne blifva iståndsatta. Några synnerligare kontanta utgifter har han deraf i allmänhet icke. Väl gifvas vissa orter, der icke finnes att tillgå annat lämpligt väglagningsämne, än gråsten, som skall sönderstyckas; och detta är kostsamt; men i den mån vägarne der blifva hårda, eller efter vissa års förlopp, minskas i hög grad kostnaden för underhållet.

Jag har nu här ofvan sökt visa orättvisan och olämpligheten deraf, att väghållningsbesväret skulle aflyftas från jordbruket och läggas på andra beskattningsföremål. Att denna orättvisa blefve vida större än den, att grundskatterna skulle aflyftas eller aflösas, ligger i öppen dag, ty grunden för vägunderhållet har ständigt för den oprivilegierade jorden varit likartad, då deremot grundskatterna genom tidernas gång och räntepersedlarnes olika pris och olika beskaffenhet på skilda orter äfvensom deras förvandling till annat besvär för vissa hemman föranledt en ojämnhet i beskattningen, som vore önskvärdt att få på rättvis grund utjämнад.

Jag vill nu öfvergå till frågan om och i hvad mån väghållningsbesväret kan vara *ojemnt fördeladt* samt om och på hvad sätt detta skulle kunna efter en billigare grund regleras.

Det kan visserligen icke af mig förnekas, att mantalet, det må vara det förmedlade eller oförmedlade, numera ej utgör en fullt tillfredsstäl-

lande måttstock för en sådan fördelning; ty i hvarje by är det ena mantalet i allmänhet till sin godhet olika mot ett annat af lika storlek; och ännu större blifver skilnaden, då man jemför mantal på skilda orter. Om denna grund skulle upphävas, återstår dock ej annat, än att beräkna underhållet efter fyrktalet emellan fastigheterna inbördes. Måne en sådan beräkningsgrund blefve rättvisare eller lämpligare? Jag tror det icke. Fyrktalet är beroende på fastigheternas taxering; och vi veta alltför väl huru olika fastighetsvärdena bedömas. Dertill gifver ock gällande bevillningsförordning i viss mån anledning, då den stadgar, att till ledning vid uppskattningen bör tagas i betraktande dels sista köpeskillingen, dels hypoteksvärdering jemte andra olika omständigheter. Derigenom händer ofta, att hemman i samma by får ett taxeringsvärde större eller mindre än annat lika godt hemman i samma by. I allt fall hör det till meusklig ofullkomlighet att icke kunna träffa det rätta, särdeles i en så svår sak, der allt skall bero på olika om-döme, och der ledamöterna uti bevillningsberedning omöjligen kunna känna rätta uppskattningsvärdet af alla fastigheter, som af dem skola taxeras. Än större blifver ojämnheten i uppskattning af fastigheter, som ligga inom skilda orter och olika taxeringsdistrikt, äfven om dessa fastigheter höra till samma län och till och med till samma väghållningsdistrikt. Dessutom är fyrktalet, såsom ständigt vexlande, en alltför obestämd beräkningsgrund för ett onus, som till följd af sin natur icke ofta kan regleras eller förändras. Endast sistnämnda omständighet omöjliggör, att fyrktalet kan tagas till delningsgrund för utgörande af i fråga varande reala onus.

En annan ojämnhet anses bestå deri, att den ena kommunen eller det ena häradet merendels har större sträcka väg att underhålla, än den andra kommunen och det andra häradet. Denna olikhet härleder sig naturligtvis deraf, att dessa kommuner, dessa härad hafva olika belägenhet än andra, en ligger midt i landet och en annan vid kusten, alla med skiljaktiga afstånd till afsättningsorter och till liffigare sam-färdsel. Naturen har ej liqviderat jemnt emellan olika orter i detta af-seende, och menniskan kan icke heller göra det. Följden häraf blifver naturligtvis den, att fastigheter i den ort, der mindre vägunderhåll och beqvämare afsättningsställen finnas, äro i högre pris, än lika goda fastigheter på mera ofördelaktigt belägna orter. På förra stället erhålles högre pris för varan, men der är ock större kapital att förränta; och på det senare erhålles lägre pris, men fastighetsegaren har på samma gång mindre kapital att förränta. Dessa förhållanden utjemna ojämnheter.

Af dessa anförda omständigheter och då, hur man än under nuvarande förhållanden vill tänka sig ett rimligt sätt för omreglerandet af vägunderhållet, detta ändock skall stöta på sådana svårigheter, att en *fullt* rättvis grund icke kan uppfinnas, synes mig vara välbetänkt att uti nuvarande väghållningsskyldigheten icke göra ringaste förändring och således icke heller att i ämnet besvara Kongl. Maj:t med underdåniga påminnelser, hvilka i allt fall icke lära kunna lända till något af motionärerne eftersträfvadt resultat.

Det har under Utskottets öfverläggningar blifvit ifrågasatt, att staten för sina skogar, i den mån de ej hörde till viss fastighet, skulle i vägunderhåll deltaga. Jag medgifver, att viss billighet härtill kan finnas; men, för jemkning af väghållningsbesväret härutinnan, torde lämpligast finnas att, om bidrag af staten skulle erfordras, detta må utgå i form af årligt anslag, som af Riksdagen i förekommande fall kunde beviljas.

Den underdåniga skrifvelse, som i likartadt ämne afgafs af 1865—1866 årens Riksdag, har icke föranledt annan åtgärd, än att Kongl. Maj:t till 1868 års Riksdag inkom med nådig proposition om vintervägarnes underhållande, hvari föreslogs, att dessa borde underhållas af kommunen efter vanlig beskattningsgrund. Min åsigt om lämpligheten af en sådan framställning torde jag i det föregående hafva uttalat. Att en pluralitet i Andra Kammaren skulle antaga förslaget, kunde man taga för gifvet. Till all lycka afvärjdes förslaget och den vådliga principens införande genom Första Kammarens afslag. Att icke Regeringen inkommit med nytt förslag i detta ämne så väl som uti frågan om underhåll af vägarne under andra årstider, tillskrifver jag det förhållande, att Regeringen sedermera funnit kloket och billighet förbjuda, att närvarande förhållande förändras.

I detta ämne kunde mycket mera skrivas för den åsigt, jag uttalat; men andra riksdagsgöromål hafva ej medgifvit mig tid att fullständigare och i en mera ordnad form, än som skett, framställa mina tankar. Jag inskränker mig därför att, under återopande af ofvan angifna grunder, föreslå,

att samtliga i fråga varande motioner icke må till någon åtgärd af Riksdagen föranleda.»

af Herr *Caspersson*: »På de af Herr Grefve Horn fullständigt utvecklade skäl anser jag bevillningen icke böra läggas till grund för vägunderhållet sommartiden. På många orter, der det icke finnes några

större industriella anläggningar eller personer, som erlægga någon afsevärd bevillning för inkomst af kapital och arbete, skulle de föreslagna förändringarne, äfven om de ses endast och allenast ur synpunkten af hemmansegarnes intresse, verka skadligt och fördyra vägunderhållet. Jag tror därför att det åtminstone bör lemnas hemmansegarne öppet att, der de så önska, bibehålla den gamla underhållsskyldigheten, sådan den för närvarande är.

Af dessa skäl och då jag anser vägunderhållet, åtminstone då det afser andra än kyrko- och sockenvägar, icke vara någon kommunalangelägenhet, kan jag för min del icke gilla Lag-Utskottets förslag till underdånig skrifvelse.»

af Herr *Ehrenborg*, endast i det afseende, att han ansett öfvervägande skäl tala för landstingsområdet framför häradet såsom gemensamhet för väghållningsskyldigheten.

Herr *Holmberg* har begärt få antecknadt, att han i följd af laga förfall varit förhindrad att uti behandlingen af frågan deltaga.
